Cilt XXXII

I S S N 1015-2091

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Edebiyat Fakültesi

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Dergisi

2004

Kurucu:
A. Caferoğlu

İSTANBUL
2005

KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞEM'Î MAHLASLI ŞAİRLER VE PRİZRENLİ ŞEM'Î

Murat A. KARAVELİOĞLU*

Poets with Pseudonym of Şem'i in Classical Turkish Literature and Şem'i of Prizren

Abstract: Biographic studies have an essential place in the history of literature. These studies are hugely important to identify and distinguish between the poets who use especially the same pseudonym. Şem'î as a pseudonym is intensively used. In this paper, the poets who used this pseudonym are chronologically listed. We also tried to state the information about them in the sources. Despite his strength in literature, there are not sufficient information in the sources mentioning him. Moreover, he so far has not been given enough attention he deserved. From time to time he was mistaken for another namesake of himself. For this reason, all poets who used Şem'î as pseudonym are examined, amongst them, Şem'î from Prizren are mentioned, since he is the most brilliant one in terms of strength and ability in poetry.

Key Words: Prizrenli Şem'î, Divan, tezkire, poetry, poet, candle.

Edebiyat tarihi çalışmalarında, aynı mahlası kullanan şairlerin bilimsel ölçüler kıstasında değerlendirilerek doğru tespitlere ulaşılması, öteden beri ciddi bir mesele teşkil etmektedir. Klâsik Türk Edebiyatının ana kaynakları olan tezkireler başta olmak üzere, diğer kaynaklarda da özellikle aynı yüzyılda yaşamış ve aynı mahlası kullanan şairlerin bazen birbirine karıştırıldığı

* Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

görülmektedir. Araştırmacıların, herhangi bir kritiğe tabi tutmadan ele aldıkları bu durumdaki şairlerin, yanlış değerlendirilmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Burada önemli olan, sadece mevcut kaynakların dikkate alınması değil, bunun yanında şairin eserlerinden hareket etmektir. Nitekim bu yazıda dikkat çekilen Prizrenli Şem'î ile Şem'î Mustafa'nın karıştırılması meselesi, kaynakların eleştiriye dayalı bakış açısıyla okunmamasının ve eserlerin dikkatle değerlendirilmemesinin bir sonucudur.

Şem'î mahlası, Klâsik Türk Edebiyatı şairleri arasında en fazla tercih edilmiş olan mahlaslardan biridir. Şekli, rengi, yakıcılığı ve yanıcılığı ve eriyip bitmesiyle âşık için benzetilen olan mum (şem'), pek çok şairin kendisini nispet ettiği bir eşyadır. Kaynakların bize verdiği bilgilere göre Klâsik Türk Edebiyatında Şem'î mahlasını kullanmış olan şairlerin sayısı ondur. Bilindiği kadarıyla bunlardan ilki, on beşinci yüzyılın ikinci yarısı ile on altıncı yüz yılın ilk yarısında yaşayan ve 1529-30 yıllarında vefat eden Prizrenli Şem'î, sonuncusu ise 1881 yılında ölen Maraşlı Şem'î'dir.

1. Şem'î Efendi, Kadı (ö. ?):

Kaynaklarda Anadolulu olduğu belirtilen Şem'î hakkında bildiklerimiz son derece azdır. Doğum tarihi ve yeri ile ölüm tarihi dahi bilinmemektedir. *Hasan Çelebi Tezkiresi*'nde Anadolulu olduğu söylendikten sonra doğduğu yer boş bırakılmıştır.[1]

Kadılık[2] yaptığından haberdar olduğumuz Şem'înin şairliği kuvvetli değildir. Şemsettin Sami, "eş'ârında pek de letafet yoktur"[3] derken Hasan Çelebi, "egerçi nazm-ı eş'âra iktidârı vardur, lâkin şem'-i eş'ârınun ol denlü ziyâsı ve mir'at-ı güftârınun çendân safâsı yokdur"[4] demektedir.

Kaynaklarda yer alan tek beyti şudur:

Bu letâfet ki Hudâ kâkül-i dilberde kodı
Ne gül-i terde ne sünbülde ne anberde kodı

2. Şem'î, Bursalı (ö. ?):

Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şuarâ*'sının "Şem'î" maddesinde Prizrenli Şem'î'yi uzun uzadıya anlattıktan sonra Bursa'da yaşayan bir Şem'î'nin daha

---

1 Hasan Çelebi; *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. Dr. İbrahim Kutluk, TTK. Yayınları, Ankara 1989, c. I, s. 527.

2 Tuman; *Tuhfe-i Nâilî*, (Haz. C. Kurnaz-M. Tatçı), Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 503.

3 Şemsettin Sami; *Kâmusu'l-A'lâm*, İstanbul 1311, Tıpkıbasım: Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996, c. IV, s. 2874.

4 Hasan Çelebi; *age*, c. I, s. 527.

olduğunu haber veriyor.[5] Bu ifadeden anlaşıldığına göre bu Şem'î, müellifin çağdaşıdır. Bu da Prizrenli Şem'î gibi gayet nahif, hastalıklı, zayıf bünyeli bir kişiymiş. Ancak Prizrenli kısa boylu, mahir bir şair; bu ise bekçi mumu gibi uzun, şiirden pek anlamayan biriymiş.

3. Şem'î Mustafa Efendi, Şârih-i *Mesnevî* (ö. 1010/1602'den sonra):

On altıncı yüzyılın ikinci yarısında yaşadığını bildiğimiz Şem'î Mustafa'nın ne zaman ve nerede doğduğu bilinmemektedir. Kendisinden bahseden az sayıdaki kaynaktan *Mecelletü'n-Nisab*'da Anadolulu şairlerden olduğu söylenmekle yetinilir.[6] Hayatı boyunca ilimle meşgul olan Şem'î'nin yetiştirdiği öğrencilerin çoğu ilimde önemli mertebelere ulaşmışlardır. Eserleri incelendiğinde onun, devrin büyükleri adına eserler şerh ettiği anlaşılmaktadır. Mesela *Mahzenü'l-Esrâr Şerhi*'ni, III. Mehmet'in kapıağası Gazanfer Ağa adına yaptığını, bu zatın çok iyiliğini gördüğünü bildirmiştir.[7]

Bazı muahhar kaynaklarda Şem'î Mustafa ile Prizrenli Şem'î aynı kişi sanılmıştır. İlk önce Esrar Dede, ardından Ali Enver, Prizrenli Şem'î'nin bir *Mesnevî* şerhi olduğunu söylemişler, Bursalı Mehmet Tâhir de bu bilgiyi tekrar etmiştir. Oysa başta *Mesnevî* olmak üzere aşağıda zikredilen bir çok eseri şerh eden, Prizrenli Şem'î değil, Şem'î Mustafa'dır.

Nev'îzâde Atâî'nin *Hadâyıku'l-Hakâyık fî Tekmileti'ş-Şakâyık* adlı eserinde Şem'î'nin 1591 yıllarında öldüğü söylenir.[8] Oysa bir taraftan Kâtip Çelebi, Molla Câmî'nin *Subhatü'l-Ebrâr*'ının Şem'î tarafından 1600 yılında şerh edildiğini bildirmektedir[9]; bir taraftan da bizzat Şem'î, Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr*'ına yazdığı şerhi 1602 yılında bitirdiğini haber vermektedir. Bu bilgilerden hareket eden İsmail Ünver, onun ancak bu tarihten sonra ölmüş olabileceğini söylemektedir.[10] Şu halde Atâî'nin verdiği ölüm tarihinin doğru olmadığı kesindir. Öte yandan her ne kadar *Sicill-i Osmânî*'de[11] h. 1005, *Tuhfe-i Nâilî*'de[12] ise 1000 yılında vefat ettiği söylense de herhangi bir kaynak belirtilmemektedir. Mezarı Üsküdar'da, Rum Mehmet Paşa Camii'nin kıble tarafındaki avlu kapısının dışındadır. Mezar taşında,

---

5 Âşık Çelebi; *Meşâirü'ş-Şuarâ*, Meredith Owens neşri, Londra 1971, vr. 252a.

6 Müstakim-zâde Süleyman Saadeddin Efendi; *Mecelletü'n-Nisâb* (Tıpkıbasım), KBY, Ankara 2000, s. 278.

7 İsmail Ünver; *Türk Ansiklopedisi* "Şem'î", MEB Yayınları, Ankara 1981, c. XXX, s. 249.

8 Abdülkadir Özcan; *Şakâyıku'n-Nu'mâniye ve Zeyilleri*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, c. II, s. 332.

9 *Keşfüzzünûn*, Maârif Vekâleti Yayınları, İstanbul 1943 (1362), c. II, s. 975.

10 Ünver; agm.

11 Mehmet Süreyya; *Sicill-i Osmânî*, İstanbul 1311, c. III, s. 170.

12 Tuman; *age*, s. 502.

Rûşen itsün hâne-i kalbin Hudâ
Şem'inün rûhuna kim kıla duâ

beyti yazılıdır.

Şem'î'nin, İsmail Ünver tarafından İstanbul kütüphaneleri taranarak tespit edilen eserleri şunlardır: *Şerh-i Mesnevî*, *Şerh-i Mantıku't-Tayr*, *Şerh-i Pend-i Attâr*, *Şerh-i Bûstân*, *Şerh-i Gülistân* (Sûdî şerhi kenarında -1876-), *Şerh-i Bahâristân*, *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*, *Şerh-i Subhatü'l-Ebrâr*, *Şerh-i Tuhfetü'l-Ahrâr*, *Şerh-i Mahzenü'l-Esrâr*, *Terceme-i Şurûtü's-Salât*, *Terceme-i Akâid-i Lâmiye alâ Mezhebi Mâturîdiye* ve *Tuhfetü'l-Âşıkîn*.

Bunlardan başka *Tuhfe-i Nâilî* ve *Mecelletü'n-Nisâb*'da şairin bir de *Urfî Dîvânı*'nı şerh ettiği bildirilmektedir.

4. Şem'î Efendi, Reisülküttap (ö. 1024/1615'den sonra):

Reisülküttap Şem'î Efendi'den bahseden tek kaynak *Sicill-i Osmânî*'dir. Fakat burada da asıl adı ve doğum tarihi gibi kayıtlar yoktur. Sadece ricalden biri olup 1023 (1614) yılında reisülküttap olduğu, ertesi yıl azledildiği ve bir süre sonra da vefat ettiği bildirilmektedir.[13] Şem'î hakkında bildiklerimiz, ne yazık ki bundan ibarettir.

5. Muhammet Salih Şem'î Efendi, Çavuş (ö. 1171/1757):

Dedesi, Tophane'de top döken kişilerden biri olan Şem'î'nin künyesi, Muhammet Salih bin Mustafa bin Muhammet bin Abdülkadir'dir. Şehit sadrazamlardan Damat Ali Paşa'nın yardımıyla Mora'nın fethinde humbaracıbaşı olmuştur. Babası divan-ı hümayun çavuşlarından olduğu için kendisi de sadrazamın sarayında kâtiplik ve tahvil odası halifeliği yapmıştır. Müstakim-zâde, bu sebeple Şem'î mahlasını aldığını söyler.[14]

Divan kâtipliği de yapan Şem'î, büyük bir hattattır. Hoca Muhammet Rasim Efendi'den hat meşk etmekle özellikle sülüs ve nesihte büyük başarı göstermişti. Dîvânî, rik'a ve reyhânî gibi yazı çeşitlerinde de mahirdi. Müstakim-zâde, onun bu kabiliyetini,

Kâğıt gibi derûnı nice nakşa müste'id

mısraıyla anlatır.[15] Şiirde de akranının parlayan mumu ve üstadı olmuştu.

---

13 Mehmet Süreyya; *age*, c. III, s. 170.

14 Müstakim-zâde; *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul 1928, s. 458.

15 Müstakim-zâde; *age*, s. 458.

Dûr iden fânûs-ı âgûşumdan ol şem'i bu şeb
Rûzgâr eksikliğidir rûzgâr eksikliği

beytinde söylendiği gibi henüz tahsilinin meyvesini tatmak müyesser olmadan ve yaşı kırka varmadan 1171 yılının Zilkade ayında vefat etmiştir (m. 1757). Bu bilgi, Süheylî'nin *Münâcât*'ına yaptığı şerhin baş tarafında mevcuttur.[16] Cenaze namazı Eyüp Sultan Camii'nde kılındıktan sonra Eğrikapı dışındaki Kırîmî Efendi Çeşmesi'nin karşısına defnedilmiştir. Vefatına,

Olsun kalem kitâbe-i târîhe nakş-bend
Firdevs kıldı meşhedi rûh-ı Muhammedî

beytiyle tarih düşürülmüştür. Şiirlerinden örnekler:

Bezendi noktalarla kadd-i elifi
Anunçün bir iken bin oldı za'fı

Virirdü ol nukat ma'nen beşâret
Olur mı bî-nukat hiç lafz-ı cennet

6. Şem'î Mehmet Efendi, İstanbullu (ö. 1171/1757):

1131/1718 tarihinde İstanbul'da doğan Şem'î Mehmet Efendi, Kethüda Yusuf Efendi dairesine mensup[17], Nakşıbendî tarikatından feyz almış bir şairdir. 1171/1757 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Kaynaklar şairliğinden sitayişle söz ederler. İstanbul'un taze dilli ve hoş sözlü şairlerindendi. Akranı arasında önde gelen maharetli bir şairdi. Yusuf Efendi'nin vefatı üzerine şu emsalsiz tarih beytini söylemiştir[18]:

Kalem yazdı çü Ya'kûb-ı belâ-dîde o dem târih
Geçüp Yûsuf Efendi Mısr-ı firdevse azîz oldı

7. Şem'î Efendi, Konyalı, Helvacı (ö. 1257/1841):

Konyalı Şem'î'nin asıl adı bilinmemektedir. 1185/1771 yılında Konya'da doğmuştur. Doğum tarihi, bir gazelinde "Elli beş elli altı yaşında Hudâ etti nasîb" demesinden anlaşılmaktadır. Ayrıca başka bir gazelinde,

16 Müstakim-zâde; *Mecelletü'n-Nisâb*, s. 279.

17 Tuman; *age*, s. 502; Mehmet Süreyya; *age*, c. III, s. 171.

18 Sadık Erdem; *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994, s. 174-175.

Sene bin iki yüz kırk ikide ***Şem'î*** *gedâ*
Sebeb-i hac ile cinân iline eyle sefer

diyerek hacca gittiği tarihi vermektedir. Son dönem Osmanlı şairlerinden biri olup genç yaşta helvacılıkla uğraşmaya başladı. Bu işi İstanbul'da mı yoksa Konya'da mı yaptığı belli değildir. Şemsettin Sami, İstanbul'da yaptığını söyler.[19] Ancak başka bir kaynakta, birkaç defa İstanbul'a gelmiş olan Şem'î'nin âşıklığa heves ederek saz çalmayı öğrendiği, saz ve sözdeki kemalinin saraya aksettiği, padişah huzurunda bir saz meclisi tertip edildiği ve Şem'î'nin de bu meclise iştirak ettiği haber verilmektedir.[20] *Konya Vilâyeti Halkıyat ve Harsiyatı* adlı eserde Şem'î'nin, laubâlî meşrep, deveci elbisesiyle gezer, üstüne başına dikkat etmez biri olduğu belirtilmektedir. Yine aynı eserde okur yazar olmadığı, fakat âlimlerin sohbetinden de geri kalmadığı söylenmektedir. Okur yazar olmayan birinin ulemadan geri kalmaması, düzgün ve mânâlı sözler söylemesi, özellikle aruzu hatasız kullanması ilk bakışta Saadettin Nüzhet'in söylediği gibi pek mümkün görünmüyor olsa da[21] Türk kültür ve edebiyatında bunun örnekleri bir hayli çoktur[22]. Mevlevî[23] olan Şem'î'nin ölüm tarihi, *Sicill-i Osmânî*'de sehven 1157 yazılmıştır.[24] *Hâtimetü'l-Eş'âr*'da ise 1255 olarak kaydedilmiştir.[25]

Şem'î, her şair gibi hayatında kıymetinin bilinmediğine ve yeterince takdir edilmediğine inanmaktadır:

Felâtûn-ı zamân içre bî-çâre kadrin anlanmaz
Bekâya rıhletinden sonra derler Hazret-i Şem'î

Ancak yine de divanı dört yıl içinde dört defa basılmıştır. Saadettin Nüzhet, bu divanların üçünün İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde, birinin de kendi özel kütüphanesinde olduğunu haber vermektedir.[26] Bunların haricinde 1287 tarihli bir nüshası da Süleymaniye Kütüphanesi, Tahir Ağa 507 numarada kayıtlıdır. Şiirlerinden örnekler:

---

19 Şemsettin Sami; *age*, c. IV, s. 2874.

20 Saadettin Nüzhet Ergun; *Türk Şairleri*, MEB Yayınları, İstanbul 1969, c. IV, s. 1755.

21 Saadettin Nüzhet; *age*, s. 1755.

22 Mesela Edirneli Kunduracı Hufî, Şekerci Kandî, Mürekkepçi Enverî böyledir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı; *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı*, MEB Yayınları, Ankara 2001 ve A. Atilla Şentürk; *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, YKY, İstanbul 1999, s. 87, 247 ve 257.

23 Şair, mevlevî olduğunu bazı şiirlerinde açıkça söylemektedir. Mesela, "Mevlevîyim mevlevîyim pîrimiz Molla-yı Rûm" mısraı böyledir.

24 c. III, s. 171.

25 Fatin; *Hâtimetü'l-Eş'âr*, Süleymaniye Ktp, Rauf Yektâ 310, s. 222.

26 Saadettin Nüzhet; *age*, s. 1756.

Çarh elinden kimse yok âlemde giryân olmamış
Dehr içinde var mıdır bir sîne biryân olmamış

Âdemin ömrü eger bin yıl olursa âkıbet
Dem gelür san bir gice âlemde mihmân olmamış

***Şem'iyâ** bu ukdenin hallinde âcizdir ukûl*
Kangı âkildir anun fikrinde hayrân olmamış

***

Vâsıl olmaz kimse Hakka cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz çün gönülde tâ ki pür-nûr olmadan

Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecellî ide Hak
Pâdişah konmaz sarâya hâne mâmûr olmadan

Mest olan mestâne gelmiş tâ ezelden tâ ebed
İçdiler aşkın şarâbın âb-ı engûr olmadan

Hak cemâli Kâbesin kıldılar âşıklar tavaf
Yerde Kâbe gök yüzünde Beyt-i Mâmûr olmadan

Ârif olanın kelâmı gayrıdan gelmez velî
Pes enelhak *nice desin kişi Mansûr olmadan*

*Bir muhal sevdâya düşmüş rûz u şeb **Şem'î** müdâm*
Hakka vâsıl olmak ister halka menfûr olmadan

8. Şem'î Mehmet Efendi, Köstendilli (ö. 1272/1855):

Hanefî mezhebine mensup âlim, şair, hattat bir zat olup Abdullah Efendi[27] adlı bir kişinin oğludur. Hattatlığı, İstanbullu hattatlardan İsmail Zühdî (ö. 1260/1844)'den öğrenmiştir. Uzun süre Köstendil müftülüğü görevinde bulunmuş, orada vefat etmiştir. Mezarı da oradadır.

Şem'î'nin mürettep *Divan*'ı, *Tezkiretü'l-Hattâtîn*'i ve cihadın faziletlerini anlatan Türkçe mufassal bir eser olan *Râyetü'n-Nasr ve'l-İrşâd*'ı mevcuttur.[28] İbnülemin'in kaydına göre bir hattatlar tezkiresi olan ikinci eseri, Mehmet

27 Tuman; *age*, s. 503.
28 Mehmet Tahir; *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, c. I, s. 338.

Tahir'in yazdığı gibi Tuhfetü'l-Hattâtîn değildir.[29] Ancak *Keşfüzzünûn Zeyli*'nde de "Tuhfe" şeklinde geçmektedir.[30]

9. Şem'î Mehmet Molla, Meşreb-zâde Damadı, Maraşlı (ö. 1299/1881):

Maraş'ta, Divanlı mahallesinde, 12 Rebiülevvel 1223 (1808) tarihinde doğan Kazasker Şem'î Efendi, Maraş'ta medfun Kirmânî Seyyit Nimetullah Veli ahfadından olup, Elhac Mehmet Memiş Efendi'nin oğludur.[31]

1241 yılının Zilkade ayında saraya intisap etmiş ve Mahmut Paşa Mahkemesi'nde kâtiplik yapmıştır. 1245'de İzmir'de hidemât-ı şer'iyye, 1247'de iki ay Ödemiş, 1249'da dört ay Tophane-i Âmire naipliklerinde bulunmuştur. Meşreb-zâde Ali Râik Efendi'nin damadı olmakla "Meşreb-zâde Damadı" diye meşhur olmuştur.[32]

Lutf ile dâmâd oldı Şem'î Meşreb-zâdeye (1249/1833)

mısraı buna işaret etmektedir. Edirne rüusluğunu aldıktan sonra on bir ay Kayseri'de, üç buçuk yıl da İzmir'de Meşreb-zâde'nin hizmetinde bulunmuştur. 1255 Rebiülevvelinde on yedi ay Karahisar naipliği yapmış, 1257 yılının Şaban ayından itibaren on altı ay boyunca büyük kayınpederi Abdurrahman Efendi'nin Rumeli kazaskerliği zamanında tezkerecisi olup 1258'de Maraş mollası olarak niyâbetlerde gezmiştir. Bu naiplikleri arasında Mihaliç, Siroz ve Kütahya naiplikleri bulunmaktaydı. 1266'da ikinci defa Siroz naipliğine atandı. 1268'de îtâm müdürü olup Selanik ve Manisa naiplikleri de yaptı. Ardından Sadreyn müsteşarlığında bulundu. 1273'de bilâd-ı hamse, 1276 Muharreminde Mekke, 1280 Zilkadesinde İstanbul ve 1286'da Anadolu payesini aldı. Aynı yılın Şaban ayında Meclis-i Tedkîkât-ı Şer'iyye âzâlığıyla Meclis-i İntibâh-ı Hükkâmü'ş-Şer' Reisi, 1289'da Kur'a Meclisi Reisi, 1291'de İdâre-i Emvâl-i Eytâm Reisi, 1292 Zilkadesinde Hasan Fehmi Efendi'nin şeyhülislamlığı devrinde Anadolu kazaskeri oldu. 1293'de Emvâl-i Eytâm reisliğinden azledildi. Bir süre sonra Rumeli kazaskeri Sıddık Bey'in hastalığı esnasında Rumeli kazaskeri vekilliğine atandı (Muharrem 1295).[33]

Şem'î, 14 Zilkade 1299 (1881) tarihinde İstanbul'da vefat etti.[34] Mezarı, Üsküdar'da, Atik Vâlide Camii'nin haziresindedir. İki oğlundan birinin adı Safiyyullah, diğerininki Lâmi' Efendi'dir.

---

29 İbnülemin; *Son Hattatlar*, Maârif Vekâleti Yayınları, İstanbul 1955, s. 392.

30 Bağdatlı İsmail Paşa; *Keşf el-Zünûn Zeyli*, (Tıpkıbasım) MEB. Yayınları, İstanbul 1947, c. I, s. 511.

31 Saadettin Nüzhet; *age*, c. IV, s. 1758.

32 Tuman; *age*, s. 503.

33 Mehmet Süreyya; *age*, c. III, s. 171.

34 *Sicill-i Osmânî*'nin, ölüm tarihini 1298 olarak vermesi yanlıştır.

Şem'î Efendi'nin Farsça'ya vukufu vardı. Hatt-ı ta'likte ise maharet sahibiydi. Osmanlı sultanları ile sadrazamlar, şeyhülislamlar ve kaptanpaşaların tercüme-i hallerini ve görev tarihlerini cetvel tarzında veren *Esmârü'l-Hadâik* adında bir eseri vardır ki, Müretteli Abdullah Hulûsî'nin ta'lik yazısıyla küçük boy olarak 1267'de basılmıştır. Eseri sonraları *Esmârü't-Tevârih* ismiyle neşretmiş ve Meclis-i Maârif üyelerinden Mehmet Atâullah'ın ta'lik yazısıyla da büyük boy olarak bastırmıştır. Daha sonra ise peygamberleri ve başka ülkelerin padişahlarını da ekleyerek 1295 yılına kadar olan ilaveleriyle beraber *İlâveli Esmârü't-Tevârih* ismiyle yayımlamıştır. Bu baskı, Sahib-kalem Afşar'ın ta'lik yazısıyladır.[35] Ayrıca basılmamış bir *Gülistan Şerhi* olduğu rivayet edilmektedir.[36] Mehmet Tahir'in bu kaydına ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Çünkü Şem'î Mustafa ile karıştırıyor olması kuvvetle muhtemeldir.

Âlim, fâzıl, zeki ve gözü açık biri olan Şem'î'nin şairliğe de kabiliyeti vardı. Eski Arnavutluk elçilerinden Âlî Efendi'nin kütüphanesinde bulunan bir mecmuada birkaç gazeli, bazı doğum, ölüm ve memuriyet atamaları için söylediği tarihleri kayıtlıdır. *Fatin Tezkiresi*'nde şairliği için "şair-i şi'r-ârâ" deniyorsa da şiirleri bu ölçüde değildir.[37]

Şiirlerinden örnekler:

O mâhın tal'atından mihr-i tâbân haclet itmişdür
Leyâli de anunçün ihtiyârı uzlet itmişdür

Niyâzı dâm ile sayd oldu ol âhû-meniş ammâ
Gönül deşt-i şikâra celb için çok himmet itmişdür

Derûnun şerha şerha eyleyenler nakş-ı hâtem-veş
Mihengâh-ı cihânda kesb-i nâm-ı şöhret itmişdür

Karîn-i iltifât-ı yâr ile mağrûr olan elbet
Emel arz ile küstâhâne tavra cür'et itmişdür

Niçe uşşâka neyl-i lutfu vaslıyla idüp ihyâ
Bizi bir nîm nigâh-ı itibâra hasret itmişdür

Hevâ-yı aşk ile sûz-u-güdâz olduğuyçün bârî
Beher şeb bezme ***Şem'î*** *zînet-i cem'iyyet itmişdür*

***

35 Saadettin Nüzhet; *age*, s. 1759.
36 Mehmet Tahir; *age*, c. III, s. 77.
37 Fatin; *age*, s. 223.

Ol meh-rûnun gönülde hâl-i anber-fâmı kalmışdur
Derûn-ı sîne içre dâğ-ı hicr-şâmı kalmışdur

Meyân-ı mû-miyânı kîl-ü-kâle oldı çün bâis
Dehân-ı tenginin bir nokta-i îhâmı kalmışdur

PRİZRENLİ ŞEM'Î ÇELEBİ (ŞEM'Î ŞEM'ULLAH DEDE - ö. 936/1529-30)

Rumeli'nden olup, Üsküp'e bağlı Prizren kasabasında dünyaya gelen Şem'î'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Mum gibi zayıf bünyeli, soluk benizli, nahif bir kimsedir. Latifî onu, dünya işlerine kıymet vermeyen, derviş tabiatlı biri olarak tavsif eder.[38] Âşık Çelebi ise onu, fakr u fena köşesinde kendi yağıyla kavrulan, kendi karanlık dünyasında yoksulluk yarasından yüreğinde fitiller yanan, dert ateşiyle eriyen, üstün dilli ve güzel sözlü iken "mum dibi karanlık olur" mefhumunca kendi yanıp yakılmasıyla ve uzun gecelerin elemleriyle geçinen, her akşam ekmeği yağa bandı diye sevinen, sabah olunca rızkını temine çalışan biri olarak tanıtır.[39] Şem'î, Mevlana'nın eşiğine yüz sürmüş seyyah bir mevleviydi. Benlik aynasında kendini beğenmişlik etmeyen bir şairdi. Mum gibi her topluluğun parıltısı; bazen bir mescidin, bazen de bir meyhane köşesinin ışığı gibiydi. Nice âşıklar marifet parıltılarından istifade edebilmek için pervane gibi etrafını çevrelerlerdi. Kesin tarihi bilinmemekle birlikte olgun yaşlara eriştiği sıralarda İstanbul'daki Şeyh Vefa Hankahı'na gelmiş, Şeyh'in (ö. 896/1491) halifesi olan Ali Dede'nin (ö. 917/1511-12)[40] huzurunda tarikata girerek onun terbiyesinden geçmiş ve uzun süre Şeyh Vefa Camii ve Hankahı'nda[41] inziva hayatı yaşayarak nice halvetlere girip nice çileler çıkarmıştı. Vefa Camii'inde sûfîler halka olup Vefa semaı ettiklerinde o da bu halkaya katılır; bahar vakti, gül zamanı gelip dostlar meyhaneye açıldıklarında bir yolunu bulup sûfîleri atlatarak meyhaneye

38 Latîfî; *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Rıdvan Canım, TTK. Yayınları, Ankara 2000, s. 333.

39 Filiz Kılıç; *Meşâirü'ş-Şuarâ (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış doktora tezi), Ankara 1994, s. 811-812.

40 Şeyh Vefâ ve halifesi Ali Dede hakkında geniş bilgi için bkz. Abdülkadir Erdoğan; *Fatih Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkiri Şeyh Vefâ Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941. Şeyhi Ali Dede'nin ölümü üzerine Divan'da da yer alan şu tarih kıtasını söylemiştir:
Mażhar-ı luṭf-ı Ḥaḳ 'Ali Dedenüñ
Rûḥ-ı pâki idicegez rıḥlet
Hâtif-i ġayb eyledi ilhâm
Oldı târiḫ "rûḥuna raḥmet"

41 Geniş bilgi için bkz. Baha Tanman; "Şeyh Vefâ Külliyesi", *DBİA*, İstanbul 1994, c. VII, s. 175.

gidermiş. Ali Dede'ye intisap eden sûfîleri irşat etmek için Edirne'de, debbağlar içindeki Şeyh Muslihiddin[42] dergâhına şeyh olarak atanmıştı.[43] Burada ne kadar kaldığı bilinmemekle birlikte hayatının sonlarına doğru İstanbul'a dönmüştür. Âşık Çelebi onun, ömründe bir işe girmiş olmadığını, böylece kayıtsız gönlünü sıkıntıya düşürmediğini, geçimini, hüner sahibi bir vezir olan Pîrî Paşa'nın[44] in'amlarıyla sürdürdüğünü belirtmektedir.[45]

Şem'î'nin ölümü bütün kaynaklarda aşağı yukarı aynı biçimde anlatılmaktadır: Hasta veya yorgun değilken, vücudunda bir yarası da yokken, hatta başı bile ağrımazken, bir gece eline bir deste mum alıp, hankahın dervişlerini ve pek çok dostunu "bu gece Şem'î'nin şebistanı vardır" diyerek davet eder. Bütün mumları yakarak "dostlar, siz bir müddet zikirle meşgul olun, ben biraz yatayım" deyip istirahat etmek üzere yatmaya gider. Orada bulunanlar bir süre zikir ve mukabele ile meşgul olduktan sonra Şem'î'yi uyandırmak için yanına giderler. Birkaç defa çağırıp da uyanmadığını gördüklerinde "en-nevmü ahu'l-mevt (uyku, ölümün kardeşidir)" diyerek kendini uykuya nasıl da kaptırmış diye düşünürler. Tekrar uyandırmak isterler, fakat görürler ki vücut gözünü ecel uykusu almış, uyanması kıyamet gününün sabahına kalmış[46] "Hak, yerini nur ve cennet ede" diye dua ederler. Sönmüş bir mum gibi kabre koyup haşre dek bırakıp giderler.[47] Sehî Beğ, Edirne'deki Şeyh Muslihiddin Dergahı'nda irşatla meşgulken aşk ateşi hararetinden ve sevda galebesi germiyyetinden kendini kaybedip harabata düşerek orada öldüğünü söylemektedir.[48] Ölümü 936/1529-30 tarihindedir. *Sicill-i Osmânî*'nin, ölüm tarihini 931/1525 olarak göstermesi doğru değildir.[49] Mezarı İstanbul'da, Şeyh Vefa Camii'nin haziresindedir. Vefatına Edirneli Nazmî,

Meskenin nûr ide Şem'î ol Ehad

mısraını tarih düşürmüştür. Esrar Dede, şairin ölümünü Farsça bir kıta ile ifade ederken aslında genel anlamda âşıkların ölümünü anlatmaktadır:

---

42 Şeyh Muslihiddin hakkında geniş bilgi için bkz. Reşat Öngören; *Tarihte Bir Aydın Tarikatı, Zeynîler*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s. 84-85.

43 *Tezkire-i Sehî*, Neşreden: Mehmet Şükrü, Matbaa-i Âmidî 1320, s. 108.

44 Pîrî Paşa hakkında geniş bilgi için bkz. Sâkıp Mustafa Dede; *Sefîne-i Mevleviyân*, Mısır 1283, s. 120-121.

45 Âşık Çelebi; *age*, 251a.

46 "Hemân sâat halvet-serây-ı câvidânîde istirâhat ider." Beyânî; *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. Dr. İbrahim Kutluk, TTK. Yayınları, Ankara 1997, s. 140. "Vâkıâ, mest-i bâde-i mahabbet-i İlâhî ve peymâne-keş-i humhâne-i aşk-ı nâ-mütenâhî olan 'Zevk u şevk-ıla virür cân u seri döne döne' " Hasan Çelebi; *age*, c. I, s. 525.

47 Kılıç; *age*, s. 812.

48 Şem'î'nin Edirne'de şeyhlik yaptığı ve orada vefat ettiği bilgisi sadece *Sehî Beğ Tezkiresi*'nde yer almaktadır. Bu sebeple bu bilgi, ihtiyatla karşılanmalıdır.

49 Mehmet Süreyya; *age*, c. III, s. 170.

Âşıkânî bâ haber mîrend
Pîş-i ma'şûk çün şeker mîrend
Ez elest âb-ı zindegî hordend
Lâ-cerem şîve-i dîger mîrend
Heme rûşen şevend çün hôrşîd
Çün ki der pây-ı ân kamer mîrend[50]

Künhü'l-Ahbâr'da[51] bir anekdot yer alır: Rivayet edilir ki, bir gün Şem'î ve Mesîhî ittifakla Galata seyrine gitmişler. Kilisedeki güzelleri seyretmek maksadıyla bir kiliseye girmişler. Şairlerin zariflerinden biri onları görünce şu meşhur kıtayı söylemiş:

Galatada Mesîhî deyre gitmiş
Meger Şem'î anunla bile varmış
İşidenler galat idüp didiler
Mesîhî kiliseye mum iletmiş

Şem'î, bu mahlası almakla isabet etmiştir. Yukarıda zikredildiği üzere bünye bakımından mum gibi zayıf, yine mum gibi ağlayıp inleyen, aşk ateşiyle yanıp yakılan, benzi soluk, hastalıklı biriydi. Hatta Gelibolulu Âlî, onun bu hali üzerinde mahlasının etkisi olduğunu belirtir. Ayrıca görünürde handan, gerçekte ise giryan olması münasebetiyle kendisini muma benzetmişti.[52] Öte yandan, içinde bulunduğu topluluğu marifetinin ışığıyla aydınlatan, sözünün güzelliği ve nükteleriyle süsleyen bir şair olmakla da muma nispet edilmiştir. Onun şairliği hemen bütün kaynaklarda mahlası ile mum arasındaki ilişki ve mumun ışığı, aydınlatıcılığı, parlaklığı ve güzelliği göz önüne alınarak anlatılmıştır. Bundan hareketle, şiirleri mum gibi can ve ciğerler yakıcı, sözleri her meclisin süsüdür. Âşıkâne, mestâne ve yürek yakan şiirler söylemekte üstattır. Öyle ki şiirindeki bu yakıcılığı, Hüsrev-i Dihlevî'nin ateşinden aldığını söyleyen Latîfî'ye göre, şiirlerinin çoğu âteşîn ve rengîn olup, okuyanların dilini bir mumun fitili gibi tutuşturur. Aynı görüş *Divan*'da da dile getirilmektedir[53]. Söyleyişindeki akıcılık bir ırmağa benzer.[54] Şem'î'nin şiirinden

50 "Haberdar olarak ölen âşıklar / Şeker gibi sevgilinin huzurunda ölürler / (Tâ) Elest'ten hayat suyunu içmişlerdir / Kaçınılmaz olarak başka bir tarzda ölürler / Tümü güneş gibi aydınlık olurlar / Çünkü o ayın ayaklarının dibinde ölürler" Bkz. Esrar Dede; *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*, (Haz. Dr. İlhan Genç), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 261.

51 Mustafa İsen; *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, TTK. Yayınları, Ankara 1994, s. 235.

52 Hasan Çelebi; *age*, s. 525.

53 Bugün *Şem'ā* maḥabbet meclisinde
Yaḳarsın süz-ı Ḫusrevden çerāġı

54 Latîfî; age, s. 333.

doğrudan doğruya "âb-dâr" diye de bahsedilir.[55] Olgun sözlü, açık söyleyişli bir şairdir ki güzel söz söyleyenlerin ileri gelenleri onun etrafında pervane gibi dönerler. Hayal dünyası ve dolayısıyla şiir tabiatı çok geniştir. Beyitleri inci saçar, şiirleri güher serper. Bu özellikleriyle Şem'î, şairler meclisinin meşalesi, beliğ söz söyleyenlerin parlaklık vericisidir. Ateş saçıcı sözleri büyük küçük herkesin gönül harmanını tutuşturur; okuyana zevk ve şevk veren kelimelerinin ateşi, parlayan bir mumun alevi gibi yakın uzak herkesin malumudur.[56] Her sözü sanki aşkın ateşinden bir alevdir. Âşık Çelebi, gönül okşayan şiirlerinin olduğunu söylerken, çağdaşı olan şairlerden asla aşağı olmadığını ve kimsenin şiirinin aşk köyüne onunki kadar rehberlik edemeyeceğini üstünde durarak belirtir.[57] Şiirlerinde halk söyleyişlerine ve özellikle atasözü[58] ve deyimlere çokça yer veren Şem'î, bu sebeple kendisinin Necâtî gibi bir şair olduğunu söylemektedir:

Okun atdı yayın yasdı Necâtî
*Yüri var **Şem'i**yâ meydân senündür*

Son dönem kaynaklarından *Osmanlı Müellifleri*'nde, Şem'î'nin başta *Mesnevî Şerhi* olmak üzere çok sayıda şerh kitabı yazdığı belirtilmektedir. Halbuki bu hüküm doğru değildir. Mehmet Tahir, Şem'î'yi anlatırken Prizrenli olduğunu, tedris ile uğraştığını ve Şeyh Vefa'nın kaimmakam ve halifesi Ali Dede'nin halifelerinden biri olduğunu söyler. Hayatının son yıllarında harâbâtîlik âlemine müptela olduğunu, Vefa civarında inzivaya çekildiğini -ki Şeyh Vefa Tekkesi'dir- belirtir.[59] Mehmet Tahir'in Şem'î ile ilgili söylediği bu bilgiler doğrudur; ancak müellif onun, devrin büyükleri adına şerh kitapları yazdığını da söyler. Oysa şârih Şem'î, 1602'den sonra vefat ettiğini bildiğimiz Şem'î Mustafa olup yukarıda zikredilen eserlere şerhler yazmıştır. Mehmet Tahir, Şem'î'nin el yazısıyla yazılmış olan *Mesnevî Şerhi*'nin Şehzade Camii Kütüphanesi'nde olduğunu haber veriyor. Eser, bugün Süleymaniye Kütüphanesi'nin Kadı-zâde Mehmet Efendi koleksiyonunda, 275-277 numaralarda kayıtlıdır. Yine onun ifadesine bakılacak olursa Üsküdar'da, Rûmî Mehmet Paşa Cami-i Şerifi'nin kıble tarafındaki avlu kapısının dışında medfundur. Mezar taşında,

Rûşen itsün hâne-i kalbin Hudâ
Şem'inün rûhuna kim kıla duâ

beyti yazılıdır.

---

55 Mesela bkz. Beyânî; *age*, s. 139.

56 Hasan Çelebi; *age*, s. 524.

57 Kılıç; *age*, s. 812.

58 "Eş'ârı sûz-nâk u münakkah u garrâ ve elfâzı pâk ü mesel-âmiz ü ferah-fezâdur." Bkz. *Tezkire-i Sehî*, s. 109.

59 Mehmet Tahir; *age*, c.II, s. 258.

Bursalı Mehmet Tahir, Şem'î'nin bir gazelini ele alır ve tab' eden kişinin bu gazeli diğer Şem'î'nin (Prizrenli) divanına derc ettiğini belirtir. Oysa zaten yazılması gereken yer orasıdır, çünkü söz konusu gazel Prizrenli Şem'î'nindir. Ayvansarayî, *Vefâyât*'ında Vefa veya Üsküdar'da medfun olduğunu söylediğine göre, iki Şem'î'nin burada da ayırt edilemediği anlaşılmaktadır. Bütün bu karışıklığın asıl sebebi ise önce Esrar Dede, sonrasında ise Ali Enver'in[60] verdiği bilgilerdir. Mehmet Tahir de bu bilgileri tekrar ederek aynı yanlışı sürdürmüştür.

Esrar Dede, Prizrenli Şem'î'den bahsederken, *Mesnevî Şerhi* olduğunu söyleyerek iki Şem'î'yi karıştırır.[61] Vefat tarihi olan,

Meskenin nûr ide ol Şem'î Ehad

mısraının, Şem'î'nin, Hazret-i Sultan Divânî[62] kuddise sırrıhunnûrânî cenaplarına intisabını işaret ettiğini yazar. Fakat Esrar Dede, Şem'î'nin, *Mesnevî*'nin beşinci cildinin şerhine 1000 tarihinde başladığı kaydını koyduğunu söyleyerek yukarıdaki mısranın belirttiği tarihin yanlış olduğunu iddia eder. Bütün bu kayıtlardan anlaşılıyor ki, yanlışlık tarihlerde değil, aynı mahlası alan ve aynı asırda yaşayan iki Şem'î'nin karıştırılmasında ortaya çıkmaktadır. Halbuki elde bulunan *Prizrenli Şem'î Dîvânı*'nda başta Kanuni Sultan Süleyman, Yavuz Sultan Selim olmak üzere Pîrî Mehmet Paşa, Makbul ve Maktul İbrahim Paşa, Taci-zâde Cafer Çelebi gibi devrin bazı padişahları ile önemli devlet adamlarının övgüsünde yazılmış kasideler bulunmaktadır. Hatta Kanuni Sultan Süleyman devrine ait bir in'âmât defterinde, 936 (1529/30) yılının Rebiülevvel ayında, bayram münasebetiyle sunduğu bir kasideye karşılık kendisine 500 akçe ihsan edildiği yazılıdır[63]. Bu kayıtlar, Prizrenli Şem'î'nin, Şem'î Mustafa'dan çok daha önce yaşadığını gösterir. Öte yandan, mesela Kahire Milli Kütüphanesi kataloğunda da ölüm tarihi olarak verilen h. 1000 yılı - doğru olmamakla birlikte -, Şem'î Mustafa'nın ölüm yılı için verilen bir tarihtir. Dolayısıyla bu karışıklığın, katologda da sürdürüldüğü söylenebilir.

Kaynakların hemen hepsinde şiirlerinden az ya da çok örnekler alınmış olan Şem'î'nin en meşhur gazellerinin,

---

60 Ali Enver; *Semâhâne-i Edeb*, Âlem Matbaası, İstanbul 1309, s. 111.

61 Esrar Dede; *age*, s. 261. "*Mesnevî-i Şerîf*'in elfâz u lugatını terceme tarzında bir matbu şerh yazup Allah Allah muktezâ-yı intisâb u hulûsları berekâtıyla bir rütbede meşhûr-ı âfâk olmuşdur ki her diyarda nüshası ve belki her hücrede birkaç varakası bulunmak derkârdur."

62 Dîvâne Mehmet Çelebi hakkında geniş bilgi için bkz. Sâkıp Mustafa Dede; *age*, s. 15-159. Ayrıca bkz. Nihat Azamat; "Dîvâne Mehmed Çelebi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. IX, s. 435-437.

63 İsmail E. Erünsal; "Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri", *Osmanlı Araştırmaları IV*, 1984, s. 8.

Âr idermiş beni öldürmege ol sîm-teniim
Varayın yalvarayın boynuma takup kefeniim

ve

Kuçam dirdüm nigârı pîrehensüz
Çürütdüm vârumı kaldum kefensüz

matlalarıyla başlayan gazelleri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yine bu kaynakların çoğunda gazeller eksik verilmiştir.[64] Ayrıca çeşitli gazellerinden bir çok mısraı da örnekler arasına dahil edilmiştir.[65]

Şairin tek eseri olan *Divan*'ın Türkiye'de bulunan yegâne nüshası Prof. Dr. Hayati Develi'nin özel kütüphanesindedir. Ayrıca Kahire Millî Kütüphanesi[66] ile John Rylands Kütüphanelerindeki[67] divanlar mecmuasında da birer nüshası mevcuttur.

Kaynaklar

A. Atilla Şentürk; *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, YKY, İstanbul 1999.

Abdülkadir Erdoğan; *Fatih Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkiri Şeyh Vefâ Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941.

Abdülkadir Özcan; *Şakâyıku'n-Nu'mâniye ve Zeyilleri*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

Ali Enver; *Semâhâne-i Edeb*, Âlem Matbaası, İstanbul 1309.

Âşık Çelebi; *Meşâirü'ş-Şuarâ*, Meredith Owens neşri, Londra 1971.

Bağdatlı İsmail Paşa; *Keşf el-Zünûn Zeyli*, (Tıpkıbasım) MEB. Yayınları, İstanbul 1947.

Baha Tanman; "Şeyh Vefâ Külliyesi", *DBİA*, İstanbul 1994.

Beyânî; *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, (Haz. Dr. İbrahim Kutluk), TTK. Yayınları, Ankara 1997.

Bursalı Mehmet Tâhir; *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire 1311, İstanbul 1333.

Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı; *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı*, MEB Yayınları, Ankara 2001.

Esrar Dede; *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*, (Haz. Dr. İlhan Genç), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

Fatin; *Hâtimetü'l-Eş'âr*, Süleymaniye Ktp, Rauf Yektâ 310.

Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-Osmâniyye, Mısır 1987.

64 Mesela bkz. Hasan Çelebi; *Tezkiretü'ş-Şuarâ* ve Âşık Çelebi; *Meşâirü'ş-Şuarâ*...

65 Mesela bkz. Kafzâde Fâizî; *Zübdetü'l-Eş'âr*, Süleymaniye Ktp, Esad Efendi 2726, vr. 79b ve Riyâzî; *Riyâzü'ş-Şuarâ*, Süleymaniye Ktp, Esad Efendi 3871, vr. 65b...

66 *Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-Osmâniyye*, el-kısm-ı sânî, Mısır 1987. Mecmua, Türk Edebiyatı bölümü 161 numarada kayıtlıdır.

67 Mine Mengi; "Bir Şiir Mecmuası Hakkında", A.Ü. DTCF. Türk Dili ve Edebiyatı Araş. Enst. *Türkoloji Dergisi*, Ankara 1977, c. VII, s. 73-78. Mecmua, Türkçe Yazmalar bölümü 62 numarada kayıtlıdır.

Filiz Kılıç; *Meşâirü'ş-Şuarâ (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış doktora tezi), Ankara 1994.

Hasan Çelebi; *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. Dr. İbrahim Kutluk, TTK. Yayınları, Ankara 1989.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal; *Son Hattatlar*, Maârif Vekâleti Yayınları, İstanbul 1955.

İsmail E. Erünsal; "Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri", *Osmanlı Araştırmaları IV*, 1984, s. 1-17.

İsmail Ünver; *Türk Ansiklopedisi* "Şem'î", MEB Yayınları, Ankara 1981.

Kafzâde Fâizî; *Zübdetü'l-Eş'âr*, Süleymaniye Ktp, Esad Efendi 2726.

Keşfüzzünûn, Maârif Vekâleti Yayınları, İstanbul 1943 (1362).

Latîfî; *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Rıdvan Canım, TTK. Yayınları, Ankara 2000.

Mehmet Nail Tuman; *Tuhfe-i Nâilî*, (Haz. C. Kurnaz-M. Tatçı), Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

Mehmet Süreyya; *Sicill-i Osmânî*, İstanbul 1311.

Mine Mengi; "Bir Şiir Mecmuası Hakkında", A.Ü. DTCF. Türk Dili ve Edebiyatı Araş. Enst. *Türkoloji Dergisi*, Ankara 1977.

Mustafa İsen; *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, TTK. Yayınları, Ankara 1994.

Müstakim-zâde Süleyman Saadeddin Efendi; *Mecelletü'n-Nisâb* (Tıpkıbasım), KBY, Ankara 2000.

Müstakim-zâde; *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul 1928.

Nihat Azamat; "Dîvâne Mehmed Çelebi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. IX, s. 435-437.

Prizrenli Şem'î Dîvânı, Kahire, Manchester ve İstanbul nüshaları.

Reşat Öngören; *Tarihte Bir Aydın Tarikatı, Zeynîler*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.

Riyâzî; *Riyâzü'ş-Şuarâ*, Süleymaniye Ktp, Esad Efendi 387.

Saadettin Nüzhet Ergun; *Türk Şairleri*, MEB Yayınları, İstanbul 1969.

Sadık Erdem; *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

Sâkıp Mustafa Dede; Sefîne-i Mevleviyân, Mısır 1283.

Şemsettin Sami; *Kâmusu'l-A'lâm*, İstanbul 1311, Tıpkıbasım: Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996.

Tezkire-i Sehî, Neşreden: Mehmed Şükrü, Matbaa-i Âmidî 1320.